

5. Червова Л.Г. Правове регулювання інвестиційної діяльності / Л.Г. Червова, М.І. Назарчук // Фінанси України. – 2005. – № 4. – С. 68, 69.

Важинский Ф.А., Колодийчук А.В., Яремко А.Ю. Механизм регуляции инвестиционной деятельности в регионе

Рассмотрены разные типы регуляций, используемых государством для создания благоприятного инвестиционного климата. Улучшение качества регуляций даст возможность реализовать потенциальные возможности субъектов экономической деятельности, направленных на получение прибыли от своей деятельности, а следовательно наполнение бюджета и создание рабочих мест в регионе.

Ключевые слова: инвестиции, налоговая регуляция, кредит, антимонопольная регуляция, регион.

Vazhynskyi F.A., Kolodiychuk A.V., Yaremko A.Yu. A mechanism of adjusting of investment activity is in a region

The different types of adjustings which the state uses for creation of favourable investment climate are considered. The improvement of quality of adjustings will enable to realize potential possibilities of subjects of economic activity, directed on the receipt of income from the activity, and consequently filling of budget and creation of workplaces in a region.

Keywords: investments, tax adjusting, credit, antimonopoly adjusting, region.

УДК 658.115.31:658.14/.17

*Доц. Н.М. Галазюк, канд. екон. наук;
аспір. С.С. Іваночко; здобувач А.А. Кіпершайн – Львівська КА*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Охарактеризовано пріоритетні методи управління природними монополіями за умов реформування економічних відносин. Виділено основні проблеми розвитку природних монополістичних структур у трансформаційній економіці України та визначено шляхи їхнього усунення.

Ключові слова: природна монополія, методи управління природними монополіями, реформування житлово-комунального господарства, державне регулювання комунального сектора, ціна (тариф) природного монополіста, пільги, дотації, субсидії, інвестиції.

Постановка проблеми. Природні монополії, які представлені підприємствами житлово-комунального господарства, є надзвичайно важливим сектором економіки України. Вони виробляють понад 40 видів послуг, експлуатують значну частину основних фондів держави, у цих структурах зайнято близько 5 % працездатного населення. Отже, природні монополії істотно впливають не лише на забезпечення першочергових потреб населення, але й на створення необхідних умов для функціонування усієї національної економіки. Водночас, житлово-комунальне господарство України є однією з найбільш технічно відсталих галузей економіки. Через кризові явища підприємства цієї сфери перебувають на межі руйнування. Зміна економічної ситуації вносить істотні корективи в систему управління діяльністю цих підприємств. В умовах трансформації національної економіки особливо актуальною постає проблема їхньої адаптації до ринкових відносин.

Дослідженню проблем природного монополізму в Україні присвячено праці багатьох вітчизняних науковців, зокрема А. Гриценка, В. Базилевича,

О. Бакалінської, З. Борисенка, В. Венгера, В. Кривуцького, О. Прутської, Д. Якубенка, О. Яременка, Я. Чумакова, та інших. Проте, не достатньо враховані в теоретичних дослідженнях проблеми ефективності методів та засобів управління природними монополіями у контексті трансформаційних процесів.

Методика досліджень. У дослідженні охарактеризовано пріоритетні методи управління природними монополіями в умовах перехідної економіки України. Виділено основні проблеми розвитку природних монополістичних структур у вітчизняній економіці та визначено шляхи їхнього усунення.

Результати дослідження. Пріоритетними методами управління природними монополіями за умов реформування економічних відносин повинні визначатися такі методи, як прогнозування і програмування соціально-економічного розвитку інфраструктури комунального господарства регіонів та суб'єктів господарювання, комплексні й цільові регіональні програми. Достатньо уваги необхідно приділити реалізації комплексних територіальних програм як важливих засобів управління соціально-економічними процесами і комунальною інфраструктурою в регіонах України.

Одним із найбільш ефективних методів розвитку комунальної інфраструктури є програмно-цільовий метод, оскільки він значно збільшує кількість учасників програми, що за умов дефіциту бюджету дуже важливо для експлуатаційних підприємств і комунальної інфраструктури. В Україні цей метод набув широкого застосування у 80-х роках минулого століття, коли почали розробляти і запроваджувати національні та територіальні галузеві цільові програми як складники державних перспективних планів економічного та соціального розвитку. Такі програми охоплювали три рівні управління: загальнодержавний, регіональний та галузевий. Таким чином, державні органи за допомогою економічних, правових та адміністративних важелів забезпечують практичну реалізацію стратегії та поточних програм економічного розвитку комунальної інфраструктури, аналізують та оцінюють отримані результати реформування галузі, вносять необхідні корективи у реалізацію заходів, залежно від специфіки розвитку того чи іншого регіону. Програмно-цільовий метод розвитку комунальної інфраструктури потрібно формувати на підставі трьох взаємопов'язаних блоків:

- аналітично-прогнозного;
- системи основних показників;
- балансових розрахунків. При цьому, що основні показники балансових розрахунків програми доцільно розглядати у двох варіантах: мінімальний і максимальний, залежно від визначених завдань та обсягів очікуваних фінансових ресурсів і можливостей маневрувати ними.

Для забезпечення тісної взаємодії органів виконавчої влади і місцевого самоврядування на виконання цільових програм розвитку комунальної інфраструктури, доцільно при райдержадміністрації та міськвиконкомках створювати відповідні координаційні ради. У Законі України "Про затвердження програми реформування житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки" враховано бюджетні та небюджетні фонди для фінансування програми. Однак відсутність фінансових механізмів її забезпечення дає змогу зробити висновок про декларування низки положень зазначеного Закону. Нап-

приклад, орієнтовний обсяг фінансового забезпечення виконання завдань програми на 2005 р. передбачав 4 млрд 570 млн грн, з яких лише 479 млн грн – з коштів держбюджету, 1771 млн грн – з коштів місцевих бюджетів, 1279 млн грн – з коштів підприємств житлово-комунальних господарств і ще 1023 млн грн – це кошти з "інших джерел фінансування програми" [8]. До "інших джерел" належать гранти, кредити міжнародних організацій, благодійні внески, іноземні інвестиції, кошти фізичних та юридичних осіб, які залучаються шляхом приватизації підприємств житлово-комунального господарства, передачі об'єктів галузі в управління, оренду, кредити вітчизняних комерційних банків. Але, як видно з цифр, основним джерелом фінансування реформи житлово-комунального господарства залишаються кошти місцевих бюджетів.

Підхід додаткового отримання коштів за програмно-цільовим методом важливий тому, що на основі законодавчих регламентацій адміністративно-територіальні органи мають додатковий маневр для розвитку територій і комунального сектору взагалі. Зокрема, варто зазначити той факт, що визначення тарифів на житлово-комунальні послуги належить до компетенції органів місцевого самоврядування, які повинні затверджувати тарифи в обсязі економічно обґрунтованих витрат на виробництво житлово-комунальних послуг. У разі затвердження тарифів, нижчих за собівартість наданих послуг, органи місцевого самоврядування зобов'язані відшкодувати виробникам різницю з місцевого бюджету. Тобто діяльність суб'єкта господарювання може бути не тільки прибутковою, а й збитковою, формуватися під впливом дії чинників внутрішнього і зовнішнього середовища [5, с. 193]. Так, механізм формування тарифів передбачає забезпечення єдиних принципів та методичних основ їхнього формування, запровадження єдиної класифікації витрат відповідно до чинних стандартів обліку. Отже, необхідно запобігати долученню до складу тарифів витрат, не пов'язаних із наданням послуг, забезпечувати чіткий і прозорий механізм їхнього визначення.

Головною умовою виходу житлово-комунального господарства з кризи є дієва система його державної підтримки. Значне дерегулювання комунального сектору на сучасному етапі та в найближчій перспективі може негативно позначитися на фінансовій і виробничо-господарській діяльності підприємств-природних монополістів. Пріоритетними заходами державної підтримки повинні стати:

- погашення заборгованості бюджетних коштів за нараховані субсидії і дотації;
- відшкодування витрат на надання пільг на оплату комунальних послуг окремим категоріям населення;
- пом'якшення податкової політики щодо підприємств комунального господарства шляхом зниження податків та всілякі збори для комунальної сфери.

Реформування місцевої інфраструктури природних монополій доцільно починати із змін законів України, що мають норми конституційного характеру, які повинні надати більше повноважень органам місцевого самоврядування. Запровадження муніципальної власності дає змогу створити фінансово-економічні параметри місцевого самоврядування, які збігатимуться з потребами ринкової економіки.

Одним із провідних напрямів ринкового трансформування вітчизняної економіки визнана лібералізація цін. Проте вона торкнулася лише окремих її сегментів. Природні монополії ведуть свою фінансово-економічну діяльність за регульованими цінами й одночасно функціонують у ринковому середовищі. Отож, заходи щодо лібералізації не тільки не вирівняли показники рентабельності природних монополістів, але й ще більше деформували їх, що значно ускладнило процес реального інвестування національної економіки за рахунок коштів українських товаровиробників. За цих умов найдієвішими напрямками економічного впливу на структурні зміни в галузевих пропорціях варто вважати:

- державне інвестування через капітальні трансфери сектору загального державного управління;
- державні інвестиції в галузі бюджетної сфери;
- реінвестування доходів (прибутків) підприємств державної форми власності.

Негативний вплив на фінансовий стан підприємств житлово-комунального господарства України має й те, що держава не забезпечує їм повної компенсації з бюджету різниці між встановленими цінами і тарифами та фактичною собівартістю продукції і послуг. Крім того, постійний безсистемний перегляд тарифів на газ і електроенергію, який здійснюють НАК "Нафтогаз України" та Національний комітет регулювання електроенергії, а також затвердження тарифів на водо-, теплопостачання не може бути прогнозованим, оскільки за відсутності механізму індексування тарифів, їхні зміни на енергоносії призводять до значних збитків на підприємствах житлово-комунального господарства. Недостатнє виділення дотацій, погашення субсидій і пільг змушує підприємства житлово-комунального господарства перекладати частку витрат на промислові підприємства, що призводить до збільшення собівартості промислової продукції та до зростання цін на товари і послуги для населення. Підвищення тарифів для організацій бюджетної сфери потребує додаткового фінансування з бюджету.

У структурі доходів підприємств житлово-комунального господарства найбільшу питому вагу займають доходи від надання послуг населенню. Так, частка сплачених послуг населенням за період з 2002 р. по 2004 р. у теплопостачанні в середньому становила – 85,5 %, у водопостачанні – 79,4 %, у водовідведенні – 81,5 % [2]. Таким чином, в умовах невинного зростання цін на електроенергію, коли немає механізму коригування тарифів на житлово-комунальні послуги, а також підвищення вартості матеріалів та мінімальної заробітної плати, собівартість послуг неухильно зростає, що призводить до зниження рівня її відшкодування чинними тарифами та зростання збитковості.

Отже, однією з основних причин кризового стану природних монополій є відсутність дієвої нормативно-правової бази, яка не лише регулювала б відносини в житлово-комунальній сфері, а й сприяла приходу в цю галузь інвестора шляхом встановлення нормальних механізмів вкладення коштів і їхнє повернення з прибутками. Вирішуючи це завдання інвестицій, влада повинна розуміти, що бізнес є для того, щоб заробляти. Він готовий вкладати кошти, навіть якщо їхнє повернення з прибутком – справа віддаленої перспективи [1, с. 254].

Однією із найактуальніших проблем, яка стоїть на заваді стабільному розвитку підприємств житлово-комунального господарства є проблема неплатежів. Із загальної суми боргу за житлово-комунальні послуги несплата комунальникам найбільша, виражена значними сумами, що може стати приводом відлякування не тільки тих власників, які хочуть заробляти на наданні комунальних послуг, а й інвесторів. Враховуючи це, вважаємо, що вирішення цієї проблеми під силу тільки компанії, яка має фінансово сильні ресурси, і здатна погашати неминучі збитки за рахунок інших, прибуткових видів бізнесу. Тому, на наш погляд, лише заможні компанії можуть отримати довготермінові кредити, без яких неможливо уявити інвестиції, а отже і реформу житлово-комунального господарства.

Внаслідок здійснених досліджень було виявлено, що заборгованість населення – основного споживача житлово-комунальних послуг – становить понад 80 %, що відповідає понад 7 млрд грн. За останній час борг зменшився не більше, ніж на 1 %. Отже, справа не лише в економічно обґрунтованій і прозорій системі тарифів. Хоча встановлення прийнятних для бізнесу та для населення тарифів – надзвичайно важливе завдання. Але для забезпечення рівного доступу на цей ринок послуг суб'єктів господарювання всіх форм власності, варто не тільки декларативно вводити нові нормативно-правові акти, але й регіональні програми і створювати механізм залучення довготермінових кредитних ресурсів для фінансування капіталовкладень, що дасть змогу використовувати з цією метою випуск облігацій, фінансовий лізинг з залученням виробників обладнання та енергосервісних компаній. Якщо розглядати варіанти розвитку житлово-комунального господарства в найближчій перспективі, то, швидше за все, необхідність напряду отримувати за надане тепло гроші від населення і суб'єктів господарювання може призвести до створення великим бізнесом комунальних компаній.

Для приходу власника комунальний сектор економіки повинен стати інвестиційно привабливим. Інвестиційну привабливість повинне забезпечити оновлення основних фондів комунального господарства. Звичайно, на це піде значна частка бюджетних коштів, передбачених у програмі реформування житлово-комунального господарства. Але лише тоді з'являться інвестори. Проте їхні цілі можуть бути різними. Тому, враховуючи соціальне значення цієї сфери, держава, безумовно, залишить за собою регулювання житлово-комунального господарства.

Висновки. Зміна економічної ситуації в Україні вносить істотні корективи в систему управління діяльністю природних монополістичних структур. З розвитком ринкових відносин у країні повинен відбуватися поступовий перехід до переважно організаційно-правових та економічних методів з використанням різних методів управління виробничо-господарськими процесами.

Література

1. Галазюк Н.М. Оцінка результативності муніципально-експлуатаційних підприємств / Н.М. Галазюк // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2006. – Вип. 16.2. – С. 250-254.

2. Загальні показники фінансово-господарської діяльності житлово-комунального господарства за 2000-2005 рр. // Держком. будівництва, архітектури та житлової політики. – К. : Вид-во Управління економіки житлово-комунального господарства.

3. Курмаєв П.Ю. Шляхи оптимізації джерел інвестиційних ресурсів на регіональному рівні: Економіка: проблеми теорії і практики / П.Ю. Курмаєв // Збірник наукових праць. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2002. – Вип. 127. – С. 10-15.

4. Лебедєв М. Управління в житлово-комунальній сфері в умовах реформування органів місцевого самоврядування (досвід, проблеми та перспективи розвитку) / М. Лебедєв // Збірник наукових праць / Українська Акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 1999. – Вип. 2. – Ч. 2: Проблеми наукового забезпечення адміністративної реформи в Україні. – С. 201-205. – Бп 14844-2/2.

5. Мних Є.В. Економічний аналіз : підручник / Є.В. Мних. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – С. 412.

6. Нікова В.Л. Житлово-комунальна реформа: час дій вже настав / В.Л. Нікова // Вдосконалення системи державного управління соціально-економічними та політичними процесами в регіоні. – Одеса, 1998. – С. 370-374.

7. Олійник Н. Сучасний стан житлово-комунального господарства та заходи щодо його реформування / Н. Олійник // Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні. – К., 2001. – Т. 2. – С. 204-208.

8. Онищенко В. Сучасні напрями формування інвестиційного процесу в Україні / В. Онищенко // Економіка України. – 2001. – № 10. – С. 46-50.

9. Про розмежування державного майна України між загальнодержавною (республіканською) власністю та власністю адміністративно-територіальних одиниць: Постанова Кабінету Міністрів України від 5.11.1991 р., № 311 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 51. – С. 95.

Галазюк Н.М., Иваночко С.С., Кипершайн А.А. Основные направления реформирования жилищного и коммунального хозяйства в трансформационной экономике Украины

Охарактеризованы приоритетные методы управления естественными монополиями при условиях реформирования экономических отношений. Выделены основные проблемы развития естественных монополистических структур в трансформационной экономике Украины и определены пути их устранения.

Ключевые слова: естественная монополия, методы управления естественными монополиями, реформирование жилищно-коммунального хозяйства, государственная регуляция коммунального сектора, цена (тариф) естественного монополиста, льготы, дотации, субсидии, инвестиции.

Galazyuk N.M., Ivanochko S.S., Kipershine A.A. Basic directions of reformation of housing and communal economy are in the transformation economy of Ukraine

The priority methods of management natural monopolies are described at the terms of reformation of economic relations. The basic problems of development of natural monopolistic structures are selected in the transformation economy of Ukraine and certainly ways of their removal.

Keywords: natural monopoly, by the methods of management natural monopolies, reformation of housing and communal economy, government control of communal sector, cost (tariff) of natural monopolist, privilege, grant, subsidy, investment.

УДК 658.8:[338.45:621]

Доц. Г.П. Гоголь, канд. екон. наук;

студ. А.В. Колодійчук; студ. А.Ю. Яремко – НУ "Львівська політехніка"

СУТНІСТЬ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Подано визначення сутності понять "збут продукції", "обіг продукції", "канал реалізації (збуту) продукції" в межах визначення системи відносин та заходів у збутовій діяльності як процесу реалізації функції збуту, розміщення продукції в просторі (на ринку) та в часі. Розглянуто функції збуту.

Ключові слова: збут, обіг, канал збуту продукції, функції збуту, збутова діяльність.